

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МІНЕЗ-ҚҰЛҚЫН АРТ-ПЕДАГОГИКА АРҚЫЛЫ ТҮЗЕТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

*Шенгелбаева С.Б.¹, Бактыбаев Ж.Ш.²

¹П.Ф.М, аға оқытушы, Халықаралық білім беру корпорациясы, Алматы, Қазақстан

e-mail: abdeeva-s@mail.ru

²П.Ф.К., доцент, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Алматы, Қазақстан

e-mail: zhanat09@mail.ru

Андатпа. Мақала мінез-құлықты түзету мақсатында бастауыш мектеп оқушыларымен түзету-дамыту жұмысы мәселесіне арналған. Бастауыш мектеп оқушыларының мінез-құлқындағы ауытқулардың ерекшеліктері және оларды түзетудің арт-педагогикалық құралдары қарастырылады. Жалпы, арт-педагогиканың әдіс-тәсілдерін қолдануда педагогикалық әсер етудің міндеті – баланы өнер әлемімен таныстыру, көркемдік іс-әрекеттің әртүрлі түрлерінде қажетті білім мен практикалық дағдыларды қалыптастыру.

Мақалада арт-педагогиканың мақсаты мен міндеттері айқындалып, түзету-педагогикалық іс-әрекеттер мен оқу орындарында арт-педагогиканы қолданудың артықшылықтары қарастырылған. Бастауыш сынып оқушыларының мінез-құлқын түзетуге арт-педагогиканы қосу өзекті және мазмұнды көзқарас болып қала беретіні атап өтілді. Ол әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды дамыту, шығармашылық пен ойлауды ынталандыру, оқуға деген ынтасын арттыру, оқытудың әртүрлі әдістері, эмоционалды жағдайға және бейімделуге оң әсер ету сияқты бірқатар артықшылықтарды ұсынған.

Арт-педагогика дұрыс көзқараста балаларға даму мен мінез-құлықты түзетуге бірегей мүмкіндіктер береді. Арт-педагогикалық іс-әрекеттегі сипатталған арнайы кәсіби-педагогикалық міндеттер тиімді оқу-тәрбие процесінің маңызды құралдары болып табылады. Арт-педагогикалық іс-әрекеттің функционалдық мазмұнын түсіну нәтижелерді сәтті болжау және олардың жетістіктерінің ауқымын анықтаудың кілті болып табылады. Осы әдістерді меңгерген мұғалім оқу-тәрбие процесін тиімдірек ұйымдастыра алады, оны оқушыларға қызықты әрі қолжетімді етеді. Осы орайда осы мақалада балалардың жалпы ерекшеліктерін ғана емес, сонымен қатар әр баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, балалардың мінез-құлқын талдау қарастырылған. Әсіресе бастауыш мектеп жасындағы балалардың мінез-құлқындағы туындайтын қиындықтар мен өзгерістер әртүрлі себептермен, тәрбиелік қателіктермен де, жүйке жүйесінің жетілмегендігімен немесе ең аз бұзылыстарымен байланысты факторлармен де туындауы мүмкін екені көрсетілген.

Тірек сөздер: бастауыш сынып оқушысы, мінез-құлықты түзету, арт-педагогика, коррекциялық жұмыс, педагогикалық іс-әрекет, арт-педагогикалық қызмет, арт-педагогикалық техника, арт-педагогика артықшылықтары

Негізгі ережелер

Ойын жасынан оқу кезеңіне ауыса отырып, бастауыш сынып оқушылары қоршаған әлемді меңгерумен байланысты кезеңге өтеді. Бұл кезеңде оқушы әлеуметтік қарым-қатынаста жаңа ұстанымға ие болып, жаңа міндеттер мен оқушы рөліне тап болып, жаңа әлеуметтік көкжиектерді ашып, жаңа стандарттар мен талаптарға бағынады. Бұл өзгерістер құндылық бағдарларының мазмұны мен құрылымының күрделенуін ынталандырады, сонымен қатар өзіндік сана мен өзін-өзі реттеудің дамуына ықпал етеді. Дәл осы кезеңде бастауыш сынып оқушысын жаңа әлеуметтік ортаға бейімдеу кезінде түзету, өтеу және реттеу функцияларын орындай отырып, арт-педагогикалық әдістерді қолдану мүмкіндігі артады. Кіші жастағы мектеп оқушыларының мінез-құлқындағы қиындықтарды жеңуге және оқудағы жетістіктерін арттыруға көмектесетін тұлғалық даму проблемаларын психологиялық-педагогикалық түзетуде арт-педагогиканың әр-түрлі әдістері көбірек қолданылуда.

Кіріспе

Арт-педагогика бастауыш сынып оқушыларының мінез-құлқын түзету жұмысындағы құнды құрал, ол жан-жақты дамытуға, оң білім алуға және қолайлы білім беру ортасын құруға ықпал етеді. Оқушыларға эмоцияларын білдіруге, қарым-қатынас пен әлеуметтік дағдыларды дамытуға, өзін-өзі реттеуді жақсартуға мүмкіндік береді. Бұл дағдылар мектеп ортасына және жалпы қоғамға сәтті бейімделу үшін өте маңызды. Арт-педагогика оқушылардың шығармашылық қабілетін, ойлауын дамытуға ықпал етеді, бұл оқушыларға есептерді шешудің балама жолдарын іздеуге, олардың қиялын және сыни ойлауын дамытуға мүмкіндік береді. Мінез-құлықты түзетуде арт-педагогиканы қолдану оқушылардың оқу процесіне деген ынтасын арттыруға болады. Арт-педагогика арқылы жүргізілген сабақтар қызықты және тартымды болуы мүмкін, бұл оқушылардың белсенді қатысуын ынталандырады және олардың оқуға деген қызығушылығын арттырады. Арт-педагогика мінез-құлықты түзетуге болатын оқушылардың эмоционалдық жағдайына жақсы әсер ететін, шығармашылық жобалармен жұмыс істеу күйзелісті азайтып, көңіл-күйді көтеріп, өзін-өзі бағалауды арттыратын әдіс-тәсілдердің кең спектрін ұсынады. Арт-педагогика икемді және әртүрлі жастағы балалардың қажеттіліктеріне бейімделуі мүмкін. Бұл ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар үшін де, ерекше қиындықтары жоқ адамдар үшін де тиімді болуы мүмкін.

Материалдар мен әдістердің сипаттамасы

Мінез-құлық баланың жеке дамуының маңызды құрамдастардың бірі және сонымен бірге көрсеткіш болып табылады. Мектеп оқушысының дамуындағы кез келген бұзылулар, өзін-өзі бағалау мәселесі немесе оның мінез-құлқын бақылау процесі оның мінез-құлқында табиғи түрде көрінеді [1]. Бұл концепция тұлға психологиясы аясында барынша толық ашылған. Батыс психологиясында

мінез-құлық бихевиоризм, психоанализ, гуманистік психология, когнитивті психология, биопсихологиялық көзқарас сияқты ғылыми салаларда қарастырылады. Психологиялық сөздікке жүгінетін болсақ, онда мінез-құлық «тірі тіршілік иелеріне тән, олардың сыртқы және ішкі әрекеті арқылы қоршаған ортамен өзара әрекеттесуі» деп түсіндіріледі [2]. Сонымен қатар сыртқы белсенділік кез келген сыртқы көрініс – қозғалыстар, әрекеттер, істер, мәлімдемелер, ал ішкі белсенділік мотивация, мақсат қою, белсенділіктің танымдық құрамдас бөлігі, эмоциялар, өзін-өзі реттеу процестері ретінде түсініледі [3]. Отандық психологиядағы адамның мінез-құлқы «табиғи алғышарттары бар, бірақ негізінен әлеуметтік тұрғыдан шартталған, тіл және басқа да таңба-семантикалық жүйелер арқылы делдалдық, белсенділік, оның типтік формасы еңбек, қарым-қатынас атрибуты болып табылады» деп түсіндіріледі [4].

Арт-педагогика – педагогика мен өнердің бірігуіне негізделген және өнер арқылы адамның білімі мен даму заңдылықтарын зерттейтін педагогика ғылымының бір саласы. Көркемдік педагогика теория мен практиканың дамуымен айналысады, адамдардың көркемдік даму процесінің теориясы мен практикасының дамуын қамтамасыз етеді, өнер мен көркемдік-шығармашылық іс-әрекет арқылы тұлға мәдениетінің негізін құрайды. Көркемдік педагогиканың мәні – өнердің көмегімен тұлғаларды тәрбиелеу, оқыту және дамыту, олардың көркемдік мәдениетінің негізін қалыптастыру және әртүрлі көркемдік іс-әрекеттегі практикалық дағдыларды игеру.

«Арт-педагогика» әлі де педагогикалық ортада белгілі емес, бірақ оқыту, тәрбиелеу, білім беру саласында арт-педагогика әдістері мен тәсілдері қолданылады. Арт-педагогика немесе өнер педагогикасын білім беру саласында қолдану өте тиімді. Ежелгі уақытта әр түрлі өнер түрлері мен жанрлары емдеу және жанды тыныштандыру мақсатында қолданылды. Дәрігерлер, философтар, педагогтар әр түрлі өнер түрлерін, жан мен тәннің үйлесімділігін зерттей отырып, бейнелеу өнерінің адам психикасына әсер ету механизмдерін анықтады. Театр, музыка, би, сурет және т.б. адам ағзасының функцияларын қайта қалпына келтіру мақсатында тиімділігі нақтыланды.

Арт-педагогика – білім беру аясында ғана емес көркем тәрбие, түзету-дамыту жұмыстары барысында да қолданылатын процесс. Түзету жұмыстарында өнер педагогикасын қолдану жолдарын Э. Сеген, Ж. Демор, О. Декроли, Л.С. Выготский, А.И. Граборов және т.б. ғалымдар ұсынған.

Бастауыш мектеп оқушыларының мінез-құлқын түзету әдістері баланы оның жағымсыз қасиеттері мен мінез-құлық көріністерін жеңуге белсендіруге бағытталған. Бастауыш мектеп оқушылардың мінез-құлқын түзету әдістерінің бірі – арт-педагогика. Арт-педагогика тәрбие мен білім берудің тиімділігін арттыру мақсатында өнердің сан алуан түрлерін педагогикалық үдеріспен ұштастыратын педагогикада ерекше бағыт ретінде қарастырылады. Арт-

педагогикада балаға әсер ету әдістері мен тәсілдерін таңдау көптеген факторлармен анықталады: балалардың жас және жеке ерекшеліктері мен мүмкіндіктері, олардың қызығушылықтары мен бейімділіктері, дайындық деңгейі, көркемдік дамудың мақсаттары мен міндеттері, өнердің әрбір түрінің әсер ету ерекшеліктері, шығармашылық әрекетті ұйымдастыру формалары, мұғалімнің құзыреттілік деңгейі, оның көркемдік дамудың арнайы педагогикалық технологияларын меңгеру деңгейі бола алады. Арт-педагогикасының әдіс-тәсілдері бір-бірімен ұштасып жатумен қатар, педагогикалық жұмыстың әдіс-тәсілдерімен де үйлесімді әрекеттесу керек. Бұл оқу-тәрбие жағдайына байланысты қолда бар көптеген әдістердің ішінен сәйкес әдіс-тәсілдерді таңдап алу және оларды оқу-тәрбие процесіне оңтайлы енгізу үшін мұғалімнен белгілі бір шеберлікті қажет етеді.

Тәрбиелік ықпал ету әдістеріне ауызша түсіндіру және оқушылардың сезіміне әсер ету әдістерін жатқызу әдетке айналған, атап айтсақ олар: сендіру, жаттығу, үлгі ету, сонымен қатар оқушылардың іс-әрекетін ұйымдастыру әдістері – дағдыландыру және жаттығу. Әдетте, бұл әдістер әрқашан кешенді түрде қолданылады, сондықтан оларды бөлу өте шартты болып табылады. Жалпы, арт-педагогиканың әдіс-тәсілдерін қолдануда педагогикалық әсер етудің міндеті – баланы өнер әлемімен таныстыру, көркемдік іс-әрекеттің әртүрлі түрлерінде қажетті білім мен практикалық дағдыларды қалыптастыру. Баланы оқыту мен тәрбиелеуде мұғалім ең алдымен тұлғаның дамуындағы оң үрдістерге сүйенеді. Бұл балалардың өзін-өзі бағалауын арттыруға, олардың өзіне деген сенімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар педагогикалық жағдаятқа байланысты әдіс-тәсілдерді таңдаған кезде мұғалім барлық топтағы балаларға назар аударып, әр баланың жеке ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін ескеруі қажет.

Нәтижелер

Т.К. Донскаяның «Арт-педагогика в современной образовательной парадигме» атты мақаласында арт-педагогиканың спецификасы, оның қазіргі заманғы білім берушілік парадигма құрылымындағы ерекшеліктері сипатталады. Арт-педагогика педагогикалық іс-әрекеттің дәстүрлі принциптерімен байланысын атап көрсете отырып, автор тұлғаның шығармашылық қасиетін дамытуға және мүмкіндігінен ашуға тигізетін әсерін негіздейді [5]. Н.Ю. Сергееваның «Арт-педагогика как ресурс гуманитаризации непрерывного образования» атты мақаласында қоғамның қазіргі даму кезеңінде үздіксіз білім беру алаңында өнер мен көркем шығармашылыққа бет бұрудың өзектілігі қысқаша негізделіп, «адам-адам» жүйесінде жұмыс істейтін мамандардың кәсіби тәжірибесінен әртүрлі үлгілер келтіріліп, олардың арт-педагогикалық құралдарды өз қызметтерінде қолдану жолдары мен тәсілдері сипатталған [6].

Тұлғаның жан-жақты дамуында бастауыш мектеп жасы ерекше маңызға ие, өйткені ол балалық шақтан ересек өмірге көшу болып саналады, сонымен қатар, бастауыш мектеп жасы тұлғаның негізгі қасиеттерінің қалыптасуының осал кезеңі болып саналады. Осындай зерттеу нәтижесінде алынған деректердің үлкен көлемі осы жаста қалыптасқан психикалық үлгілер мен әдеттер ұзақ жылдар бойы сақталатыны соншалықты тұрақты болып шығады деп айтуға мүмкіндік берді. Бастауыш сынып оқушыларының мінез-құлық көріністері, басқалармен қатар, өзін-өзі реттеу немесе ерік-жігердің толық қалыптаспаған дағдысымен анықталады, ол сонымен қатар мидың маңдай бөліктерінің қалыптасуының аяқталу кезеңдерімен анықталады. Бастауыш сынып оқушыда мақсатқа жету, қиындықтар мен кедергілерді жеңу үшін күш салу тәжірибесі әлі жоқ. Әдетте, балаға ерекше түрде наразылық білдіріп, қыңырлығын танытып, бірінші сәтсіздікте бас тарту оңайырақ. Бала мектептің, өзінің қоршаған ортасының талаптарына қарсы тұрады. Өзін-өзі реттеу дағдысының қалыптаспағандығынан балалар өздерінің сезімдері мен эмоцияларын, сыртқы көріністерін тежемейді. Балалар қуаныш, мұң, ашу, қорқыныш, ләззат алу немесе шаршауды өздігінен білдіреді. Кейде шамадан тыс эмоционалдылық, көңіл-күйдің жиі өзгеруі оқу процесіне кедергі келтіруі мүмкін.

Коррекция психологиялық-педагогикалық ықпал ретінде қарастырылып, жеке бұзылыстарды түзетуге бағытталған машықтанушы жаттығулар ғана емес, бала тұлғасына бүтіндей ықпал ету болып ұғынылады. Арнайы анықтамалық әдебиетте «коррекция» аномалды балалардың дамуындағы кемшілікті әлсірету немесе жоюға, сонымен қатар жеке ауытқушылықты ғана емес тұлғалық болмысын қалыптастыруға бағытталған арнайы педагогикалық іс-шаралар жүйесі ретінде көрсетілген.

Арт-педагогикалық және арт-терапиялық қызметтің даму үрдісіне белгіленген тұғырлар негізінде болжамдар жасау және дерек көздеріне шолу: музыкалық, би-қимылдық немесе драмалық терапия пациенттердің шығармашылық белсенділігін тірекмодалдылық ретінде олардың біріне сүйене отырып емдік-профилактикалық фактор ретінде пайдаланылады. Сондықтан да көптеген елдерде осылардың бірін қолдана отырып, жәрдем бере алатын арт-терапевтер, музыкалық терапевтер, би терапевтері, драматерапевтер және т.б. мамандар бар. Экспрессивті көркемөнер түрлері мен емдейтін интер модалды терапия түрлері де бар.

Арт-педагогикалық қызмет барысында арнайы кәсіби-педагогикалық міндеттерді үш топқа бөліп қарастырамыз:

1. Оқу-тәрбиелік материалдың мәнін айқындау. Бұл жағдайда көркемөнер құралдарының көмегімен педагог білім мазмұнын түсіндіріп, толықтырып, назар аударту арқылы қызықтыра алады; алынған ақпаратты бейнелік түрге аудару арқылы бекіте (құбылыстың мәнін тереңірек түсіну ақпаратты символдық деңгейге дейін қысқарту) алады және т.б.;

2. Педагогикалық ықпал етудің шарттарын оңтайландыру. Көркемөнер құралдары мұғалімге оқушылармен оқу-тәрбиелік өзара әрекетке психофизиологиялық және мотивациялық дайындық мүмкіндігін береді; тақырыпқа тезірек кірігу үшін қажетті ерекше көңіл-күйді қамтамасыз етеді; оқушыларды бір темптен екіншісіне аудара отырып, қызығушылықтарын белсендіреді; күрделі теориялық материалдан практикаға көшуге, бейнелі ойлауды «іске қосуға» көмектеседі; олардың психикалық мазасыздануларын төмендетіп, релаксациялық күйге енулеріне жағдай жасайды;

3. Оқу материалын игерудегі құндылық қарым-қатынастардың, түрткілер мен қағидалар мәнінің динамикасын, сапасын жасырын диагностикалау. Арт-педагогикалық қызметтегі диагностиканың ерекшелігі оның аралық сипатында. Бұл педагогқа оқушыларға оның нәтижелерінің бір бөлігін ғана хабарлауына (оқушылардың сезімдері мен күйзелістерін жария етпеу үшін) мүмкіндік береді. Білім беру процесінде арт-педагогикалық қызметтің функциялық мазмұнын түсіну педагогқа арт-педагогикалық нәтижелердің түрі мен алыну диапозондарын болжауға мүмкіндік береді.

Кез келген жас кезеңіндегі баланың белсенділігін талдай отырып, оның көріністерін жалпы балаларға тән белгілермен ғана емес, сонымен бірге осы нақты балаға тән белгілермен салыстыру қажет [7]. Қиындықтардың себептері, мінез-құлық өзгерістері себептерден тікелей көрініске дейін әртүрлі сипатта болуы мүмкін. Бастауыш сыныптағы балаларда оқуға деген қызығушылықтың төмендеуі, ұйымдаспау, назар аудармау, алаңдаушылықтың жоғарылауы, өз-өзіне сенімсіздік, құрдастарымен қарым-қатынаста қиындықтар, ашуланшақтық, жалпы жанжал, кейде агрессивтілік байқалады. Мінез-құлықтағы асқынулар, әдетте, екі негізгі себеппен, біріншіден, тәрбиедегі қателіктерден, екіншіден, жүйке жүйесінің жетілмегендігінен немесе ең аз зақымдануынан туындайды. Әдетте, екінші фактор болған кезде, біріншісі сөзсіз, өйткені көптеген ересектер жүйке жүйесінің даму ерекшеліктерін елемейді немесе білмейді және өз балаларын адекватты емес әдістерді қолдана отырып, «қайта жасауды» бастайды [8]. Бастауыш сынып оқушыларына келетін болсақ, мінез-құлық қиындықтары мектептегі дезадаптацияға байланысты туындауы мүмкін. Мінез-құлықты түзету әдістері қандай да бір түрде тәрбие әдістерімен байланысты. Педагогика өзінің бүкіл дамуында тәрбиелеу әдістері мен түзету әдістері өзара байланысты болуы керек деген идеяны жариялады.

Талқылау

Арт-педагогикалық техника мақсаты – баланы сурет салуға үйрету емес, сурет салу арқылы балада белгілі бір эмоциялар тудырып, сөзбен жеткізе алмайтын мәселелерді жеңуге, шығармашылық энергияның шығуына көмектесу. Бала үшін маңыздысы нәтиже емес, сурет салу үрдісі. Сондықтан арт-терапия балалармен жұмыс істеуде аса тиімді.

Арт-педагогика міндеттері:

- топта жағымды эмоциялық күйді қамтамасыз ету, белсенді өмірлік ұстанымды қалыптастыру;
- баламен махаббат және өзара жақындастық негізінде қатынас орнату;
- балаға оның толыққанды тұлғалық дамуына кедергі жасайтын жағымсыз эмоцияларды (қорқыныш, ашу, т.б.) елеп-ескеруіне көмектесу;
- баланың эмоциялық өрісінің баюына мүмкіндік беру;
- өзін шығармашылық жағынан жүзеге асыруына мүмкіндік жасау;
- толғандыратын мәселелерді түсінуіне көмектесу;
- өзіне және өзге адамдарға сенуді үйрету;
- құрбы-құрдастармен, тәрбиешілермен, үлкендермен коммуникация үрдісін жеңілдету [9].

Бірқатар авторлар (А.Ю. Сметанина, Т.А. Соколова, Е.В. Таранова және т.б.). арт-педагогиканы педагогиканың бөлек бір бағыты ретінде қарастыруды ұсынады. Ал арт-педагогика болса, дамып келе жатыр және оның жетілуінің перспективаларын төмендегіше сипаттауға болады:

- білім беру кеңістігінде көркемөнерлік қызметтің адамға әсер ету механизмдерін кешенді түрде сипаттау мен интерпретациялау;
- көркемөнерлік қызметтің кейбір жанрларының, түрлерінің, бағыттарының педагогикалық әлеуетін зерттеп, үйрену;
- өнер мен көркемөнер қызметін пайдалана отырып, педагогикалық процесті ұйымдастырудың теориялық негіздерін жасақтау;
- арт-педагогикалық іс-әрекеттің мазмұнын жобалау;
- білім беру үрдісінде өнер мен көркемөнер қызметін вариативті түрде қолданудың әдістемелері мен технологияларын жасау.

Сонымен қатар арт-педагогиканы білім беру мекемелерінде қолданудың келесі артықшылықтары бар:

1. Арт-педагогика - баланың өзін-өзі бағалауын және басқа да тұлғалық ерекшеліктерін ескеретін шығармашылық іс-әрекет;

2. Арт-педагогика баланың психологиялық және соматикалық дамуы барысында оның барлық қажеттіліктеріне сай келеді, адамның кандай да бір бөлігін немесе мүшесін ғана емес, оны толықтай көруге мүмкіндік береді;

3. Арт-педагогика ең бірінші кезекте адамның ішкі мүмкіндігіне сай келетін денсаулығы мен күш-жігеріне, шығармашылық іс-әрекет барысында пайда болатын ойлауына, сезімдері мен көңіл күйіне, адамды бар болмысымен қабылдауға негізделеді.

Бала тұлғасы дамуының әркелкілігі заңы әр адамның бір жас кезеңінде әр түрлі даму деңгейінде болатындығын көрсетеді.

1. Коррекциялық-педагогикалық іс-әрекеттің мақсаты мен міндеттерін анықтауда баланың даму деңгейіне болжам жасаған дұрыс, көбіне эмоционалды мінез-құлық бұзылыстарының сол сәттегі көрінісіне ғана мән береміз. Алдын алу

шараларын уақытылы қолдану арқылы баланың эмоциясы мен мінез-құлқындағы қиындықтарды жоюға болады, сондықтан бала тұлғасының үйлесімді дамуы үшін қолайлы жағдай туғызған дұрыс.

2. Диагностикалау мен коррекциялаудың бірлігі принципі біртұтас педагогикалық процестің жүзеге асуын қамтамасыз етеді. Коррекциялық жұмысты нәтижелі жүргізу үшін баланың мінез-құлқы мен қарым-қатынасының ерекшелігі туралы мәліметтер қажет. Коррекциялық-педагогикалық процесс өзгерістерді тіркеуді, коррекция нәтижелілігін және барысын жүйелі бақылауды және диагностикалауда коррекциялық-педагогикалық іс-әрекеттің барлық кезеңдерін (мақсат, міндет, әдіс, тәсіл, нәтиже) қамтуды талап етеді.

3. Коррекциялық-педагогикалық процесте жеке және жас ерекшеліктерді есепке алу принципін тұлға дамуының нормативтілігі принципі негізінде қарастыру керек.

Д.Б. Элькониннің психологиялық жасты үш параметрге бөлуін коррекциялық-педагогикалық жұмысты ұйымдастыруда қолдануға болады.

1-параметр – «дамудың әлеуметтік жағдайы» (Л.С. Выготский бойынша) – бала дамуының динамикасын талдау бірлігі, яғни әр жас кезеңінде бала тұлғасы көп құрылымының өзгеруі мен қалыптасуын айқындайтын заңдар жиынтығы.

2-параметр – психологиялық жаңа құрылымның қалыптасуы деңгейі мен әр жас кезеңіндегі дамуға әсерінің айқындалуы, психологиялық жаңа құрылымдарға бай кезең (сана, іс-әрекет, өзгелермен өзара қатынас жүйесі).

3-параметр – жетекші іс-әрекеттің даму деңгейінің баланың қалыптасуына ықпал етуі, қарым-қатынастың рөлі зор, сондықтан коррекциялық процесті ұйымдастыруда осы мәселені ескерген абзал [10].

4. *Коррекциялық іс-әрекеттік принципі* коррекциялық жұмысты ұйымдастырудың тактикасын және мақсатты жүзеге асырудың тәсілін айқындайды, сол себепті баланың белсенді іс-әрекетін ұйымдастыру, күрделі шиеліністі жағдайда бағдар алуда қажетті алғы шарттарды туғызу, әлеуметтік қабылданған мінез-құлық алгоритмін айқындау қажет.

5. *Коррекциялық-педагогикалық іс-әрекеттің* әдісі мен тәсілін кешенді қолдану принципі. Коррекциялық педагогикада тұлғаның даралық-психологиялық ерекшелігін және әлеуметтік даму жағдайын, педагогикалық процестің оқу-әдістемелік қамтамасыз етілуін, материалдық-техникалық деңгейін есепке алатын тәсіл, әдіс, құралдардың жиынтығы қажет.

Психологиялық-педагогикалық түзету жұмыстары білім беру, оқыту, тәрбиелеу, дамыту жұмыстары арқылы жүргізіледі. Сондықтан түзету жұмысы арнайы ұйымдастырылған және бағытталған процесс ретінде коррекциялық оқыту мен тәрбиелеуден тыс бола алмайды. Оқушылардың дамуы оқыту мен тәрбие процесі барысында жүзеге асырылатындықтан коррекциялық ықпал ету де бұл әрекетке қатысады.

Қорытынды

Жалпы, бастауыш сынып оқушыларының мінез-құлқын түзетуге арт-педагогиканы пайдалану өзекті және мәнді көзқарас болып қала береді. Ол әлеуметтік-эмоционалды дағдыларды дамытуды, шығармашылық пен ойлауды ынталандыруды, оқуға деген ынтасын арттыруды, оқытудың әртүрлі әдістерін, эмоционалды көңіл-күй мен бейімделуге оң әсер етуді қамтитын бірқатар артықшылықтарды ұсынады.

Бастауыш сынып оқушыларымен түзету жұмыстарына арт-педагогиканы енгізген кезде ресурстар мен уақыттың шектеулілігі, білікті мамандардың болуы, оқушылардың ортасының әртүрлілігі, әлеуметтік және эмоционалдық проблемалар, кейбір оқушылардың мүмкін болатын қарсылықтары сияқты мәселелерді ескеріп, шешу керек. Әкімшілік тарапынан қолдауды қамтамасыз ету, мұғалімдер мен мамандарды тиісті дайындықпен қамтамасыз ету, оқушылардың қажеттіліктерін ескеретін икемді бағдарлама әзірлеу және оқушыларға әлеуметтік және эмоционалдық проблемаларды шешуде қолдау көрсету үшін әлеуметтік қызметкерлер немесе психологтардың көмегін қамтамасыз ету маңызды.

ӘДЕБИЕТ

[1] Афанасьева М.В., Невзорова А.В. Коррекция поведения младших школьников средствами арт-педагогики. - Сб. научных статей II всероссийской научно-практической конференции с международным участием «Современные тенденции развития общего и вузовского образования». – Ярославль: РИО ЯГПУ, 2022. – 414 с.

[2] Психология: Словарь / Под ред. Петрановского А.В. - Москва, 1990. - с. 276

[3] Нельсон-Джоунс Р. Теория и практика консультирования. - Санкт-Петербург: Питер, 2000. - 464 с.

[4] Шамионов Р.М. Психология социального поведения личности: Учеб. пособие. - Саратов: Издательский центр «Наука», 2009. - 186 с.

[5] Донская Т.К. Арт-педагогика в современной образовательной парадигме. - Наука. Искусство. Культура. - 2013. - №2. – Режим доступа: URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/art-pedagogika-v-sovremennoy-obrazovatelnoy-paradigme> [Дата обращения: 14.05.2023].

[6] Сергеева Н.Ю. Арт-педагогика как ресурс гуманитаризации непрерывного образования. //Непрерывное образование: XXI век. – 2014. – Вып. 2 (6).

[7] Жунисбекова Д.А. Учебная деятельность как важнейшая психологическая характеристика младших школьников. //Начальное образование. - 2009. - № 1. - С. 47-49.

[8] Менджерицкая Д.В. Воспитание детей в игре. - Москва: Просвещение, 1982. - 240 с

[9] Бактыбаев Ж.Ш., Төлешова Ұ.Б. Білім берудегі арт-технологиялар. - Оқу құралы. - Алматы: «Қазақ университеті» баспасы, 2020. - 98 б.

[10] Эльконин Д. Б. Детская психология: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - Д. Б. Эльконин; ред.-сост. Б. Д. Эльконин. — 4-е изд., стер. — М.: Издательский центр «Академия», 2007. — 384 с.

REFERENCES

- [1] Afanasyeva M.V., Nevzorova A.V. Korrektsiya povedeniya mladshikh shkol'nikov sredstvami art-pedagogiki (Correction of the behavior of younger schoolchildren by means of art pedagogy). - Sb. nauchnykh statey II vserossiyskoy nauchno-prakticheskoy konferentsii s mezhdunarodnym uchastiyem «Sovremennyye tendentsii razvitiya obshchego i vuzovskogo obrazovaniya» – Yaroslavl' : RIO YAGPU, 2022. – 414 s. [in Rus].
- [2] Psikhologiya: Slovar' (Psychology: Dictionary). - Pod red. Petranovskogo A.V. - Moskva, 1990. - s. 276 [in Rus].
- [3] Nel'son-Dzhouns R. Teoriya i praktika konsul'tirovaniya (Theory and practice of counseling). -Sankt- Peterburg: Piter, 2000. - 464 s. [in Rus].
- [4] Shamionov R.M. Psikhologiya sotsial'nogo povedeniya lichnosti (Psychology of social behavior of the individual). Ucheb. posobiye. - Saratov: Izdatel'skiy tsentr «Nauka», 2009. - 186 s. [in Rus].
- [5] Donskaya T. K. Art-pedagogika v sovremennoy obrazovatel'noy paradigme (Art pedagogy in the modern educational paradigm). //Nauka. Iskusstvo. Kul'tura. - 2013. - №2. Rezhim dostupa: URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/art-pedagogika-v-sovremennoy-obrazovatel'noy-paradigme> [Data obrashcheniya: 14.05.2023].
- [6] Sergeyeva, N. YU. Art-pedagogika kak resurs gumanitarizatsii nepreryvnogo obrazovaniya (Art pedagogy as a resource for humanitarization of continuous education). - Nepreryvnoye obrazovaniye: XXI vek. – 2014. – Vyp. 2 (6). [in Rus].
- [7] Zhunisbekova D.A. Uchebnaya deyatelnost' kak vazhneyshaya psikhologicheskaya kharakteristika mladshikh shkol'nikov (Educational activity as the most important psychological characteristic of junior schoolchildren). //Nachal'noye obrazovaniye. 2009. № 1. S. 47-49. [in Rus].
- [8] Mendzheritskaya D.V. Vospitaniye detey v igre (Raising children through play).- Moskva: Prosveshcheniye, 1982. - 240 s. [in Rus].
- [9] Baktibaev J.Ş., Töleşova U.B., Bilim berwdegi art-texnologiyalar (Art-technologies in education).- Oqw quralı, Almatı: «Qazaq wñiversiteti» baspası, 2020. - 98 b. [in Kaz].
- [10] El'konin D. B. Detskaya psikhologiya (Child psychology).- ucheb. posobiye dlya stud. vyssh. ucheb. zavedeniy. — 4-ye izd., ster. — M.: Izdatel'skiy tsentr «Akademiya», 2007. — 384 s. [in Rus].

ПРОБЛЕМЫ КОРРЕКЦИИ ПОВЕДЕНИЯ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ АРТ-ПЕДАГОГИКИ

*Шенгелбаева С.Б.¹, Бактыбаев Ж.Ш.²

¹М.п.н., старший преподаватель, Международная Образовательная Корпорация, Алматы, Казахстан

e-mail: abdeeva-s@mail.ru

²к.п.н., доцент, КазНУ имени аль-Фараби, Алматы, Казахстан

e-mail: zhanat09@mail.ru

Аннотация. Статья посвящена проблеме коррекционно-развивающей работы с младшими школьниками с целью коррекции поведения. Рассмотрены особенности отклонений в поведении младших школьников и арт-педагогические средства их коррекции. В целом задача педагогического воздействия при применении методов арт-педагогике заключается в

приобщении ребенка к миру искусства, формировании у него необходимых знаний и практических навыков в разнообразных видах художественной деятельности.

В статье определены цель и задачи арт-педагогики, рассмотрены коррекционно-педагогическая деятельность и преимущества использования арт-педагогики в образовательных учреждениях. Отмечено, что включение арт-педагогики в коррекцию поведения учащихся начальных классов остается актуальным и содержательным подходом. Он предлагает ряд преимуществ, в том числе развитие социально-эмоциональных навыков, стимулирование творчества и мышления, повышенную мотивацию к обучению, различные методы обучения и положительное влияние на эмоциональное благополучие и адаптацию.

Арт-педагогика, при правильном подходе предоставляет детям уникальные возможности для развития и коррекции поведения. Описанные специальные профессионально-педагогические задачи в художественно-педагогической деятельности представляют собой важные инструменты для эффективного образовательного процесса. Понимание функционального содержания художественно-педагогической деятельности является ключевым для успешного прогнозирования результатов и определения диапазонов их получения. Педагог, владея этими методами, может более эффективно организовывать учебный процесс, делая его более интересным и доступным для учащихся. В связи с этим в данной статье рассмотрен анализ детского поведения с учетом не только общих особенностей детей, но и индивидуальных особенностей каждого ребенка. Возникающие затруднения и изменения в поведении, особенно у детей младшего школьного возраста, могут быть вызваны разными причинами, как воспитательными ошибками, так и факторами, связанными с незрелостью или минимальными нарушениями нервной системы.

Ключевые слова: учащийся начальных классов, коррекция поведения, арт-педагогика, коррекционная работа, педагогическая деятельность, арт-педагогическая служба, арт-педагогическая техника, преимущества арт-педагогики

PROBLEMS OF BEHAVIOR CORRECTION OF PRIMARY SCHOOLCHILDREN USING ART PEDAGOGY

*Shengelbayeva S.B.¹, Baktybayev Zh.Sh.²

¹m.p.s., International Education Corporation, Almaty, Kazakhstan

e-mail: abdeeva-s@mail.ru

²c.p.s., Associate Professor, KazNU named after al-Farabi, Almaty, Kazakhstan

e-mail: zhanat09@mail.ru

Abstract. The article is devoted to the problem of correctional and developmental work with primary schoolchildren with the aim of correcting behavior. The features of deviations in the behavior of younger schoolchildren and art-pedagogical means of their correction are considered. In general, the task of pedagogical influence when applying art pedagogy methods is to introduce the child to the world of art, to develop in him the necessary knowledge and practical skills in various types of artistic activities.

The article defines the purpose and objectives of art pedagogy, examines correctional pedagogical activities and the advantages of using art pedagogy in educational institutions. It is noted that the inclusion of art pedagogy in correcting the behavior of primary school students remains a relevant and meaningful approach. It offers a number of benefits, including the development of social-emotional skills, stimulation of creativity and thinking, increased motivation to learn, varied learning methods, and a positive impact on emotional well-being and adjustment.

Art pedagogy, with the right approach, provides children with unique opportunities for development and behavior correction. The described special professional and pedagogical tasks in artistic and pedagogical activities represent important tools for an effective educational process. Understanding the functional content of artistic and pedagogical activity is key to successfully predicting results and determining the range of their achievement. A teacher, mastering these methods, can organize the educational process more effectively, making it more interesting and accessible to students. In this regard, this article examines the analysis of children's behavior, taking into account not only the general characteristics of children, but also the individual characteristics of each child. Emerging difficulties and changes in behavior, especially in children of primary school age, can be caused by various reasons, both educational errors and factors associated with immaturity or minimal disorders of the nervous system.

Key words: primary school student, behavior correction, art pedagogy, correctional work, pedagogical activity, art pedagogical service, art pedagogical technique, advantages of art pedagogy

Статья поступила 15.05.2023